

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

ПЕТАК, 29. мај 2026.

11.00 часова / Такмичарска селекција
ОКРУГЛИ СТО: ПРОФЕСИОНАЛАЦ

13.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“
ПОЗОРИШТЕ И КРИЗА: ИСКУСТВО ДЕВЕДЕСЕТИХ (ТРИБИНА)

21.00 час / Новосадско позориште / Újvidéki Színház
ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА
ПРОФЕСИОНАЛАЦ
Звездара театар Београд

Текст и режија: ДУШАН КОВАЧЕВИЋ
Сценографија: ВЛАДИСЛАВА МУНИЋ КАНИНГТОН
Костимографија: ДРАГИЦА ЛАУШЕВИЋ
Композитор и избор музике: ВЛАДИМИР МАРКОВИЋ
Асистенткиња сценографкиње: МАРИЈА РУДИЋ
Дизајнери тона: СТЕФАН АНЂЕЛИЋ и НИКОЛА ЈОВОВИЋ
Дизајнер светла: МИЛОМИР ДИМИТРИЈЕВИЋ
Шминка: МАРИЈАНА ГОЛУБОВИЋ
Аутор видео спота: СТЕВО МАНДИЋ

Улоге

Ја – Теодор Теја Крај: ИГОР ЂОРЂЕВИЋ
Лука Лабан – професионалац: НЕНАД ЈЕЗДИЋ
Марта – секретарица: АНА ФРАНИЋ
Један сасвим нормалан лудак: ДУШКО АШКОВИЋ

Представа траје 1 сат и 50 минута

ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА ПРОФЕСИОНАЛАЦ

РЕЧ СЕЛЕКТОРА

ПРОФЕСИОНАЛАЦ, текст и режија Душан Ковачевић, Звездара театар, Београд (Србија)

После 35 година од првог извођења, „Професионалац“ и даље прича нашу никад до краја и никад довољно испричану причу о животу као борби за неке нове слободе са једне стране, и животу који остаје похрањен и забележен негде у дубоким, великим, прашњавим полицијским архивама, са друге. Сусрет те две стварности и сукоб два погледа на исти живот открива се кроз узбудљиву глумачку игру, потврђујући још једном величину и савременост нашег највећег живог драмског класика Душана Ковачевића. Оно што се питамо док гледамо представу је: који део мог живота је тајна? Да ли ико може да тумачи мој живот другачије и да ме због тога поставља у околности које нисам изабрао? Ко има то право? Ако сам ја та личност, са тим правом, са колико озбиљности пратим свој живот? ■

Светислав Гонцић

АУТОР

Слушајући поново комад који дуго нисам имао у рукама, ту причу о променама, схватио сам да је све исто. Од оригиналног писања тог комада, изузев две сцене, сада нисам ништа дописивао. Читава та расправа између полицајца који је део Државне безбедности и писца иста је као да је комад писан јуче. То је и узбудљиво, и лепо, и трагично. Невероватно је да се за 40 година ништа није променило. Писао сам пре четрдесетак година имајући на уму тадашњу власт, комунизам. Онда смо овде имали долазак такозване демократије и одлазак комунизма који заправо никада није отишао, јер је у главама многих људи остао идентичан у политичком смислу до данашњег дана. И сада, када покушавамо да оживимо комад, ми заправо радимо исту причу као пре 40 година.

Душан Ковачевић
(Мрђеновац код
Шапца, 1948)

Српски драмски писац, сценариста, филмски редитељ и академик. Дипломирао је драматургију на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду.

У ТВ Београду радио је као драматург до 1978. године. Од 1986. до 1988. радио је на Факултету драмских уметности у Београду у звању доцента. Од 1998. је директор Звездара театра у Београду. Изабран је за дописног члана САНУ 2000. године, а за редовног члана САНУ изабран је 2009.

Постављен је 2005. за амбасадора Србије и Црне Горе у Португалији. У његовим остварењима бришу се оштре жанровске разлике и долази до преплитања комедије карактера, комедије нарави, фарсе и драме у ужем смислу, уосталом као што је испреплетен сам живот. Често га, као драмског писца, пореде са Браниславом Нушићем.

Написао је 21 драмско дело и 15 филмских и телевизијских сценарија. Режирао је позоришне представе и филмове. Његове драме изведене су у више од 150 иностраних позоришта. Добитник је чак четири Стеријине награде: Награде Стеријиног града Вршца за текст савремене комедије (*Маратонци трче почасни круг*, 1974) и три Стеријине награде за текст савремене драме (*Балкански шпијун*, 1984; *Свети Георгије убија аждаху*, 1987; *Доктор шустер*, 2002).

Драме: *Маратонци трче почасни круг* (1973), *Радован III* (1973), *Балкански шпијун* (1983), *Свети Георгије убија аждаху* (1986), *Професионалац* (1990), *Урнебесна трагедија* (1991), *Лафи Томпсон, трагедија једне младости* (1996), *Генерална проба самоубиства* (2008), *Кумови* (2012), *Рођендан господина Нушића* (2014), *Хипноза једне љубави* (2016).

Филмски и телевизијски сценарији: *Ко то тамо пева* (1980), *Маратонци трче почасни круг* (1982), *Балкански шпијун* (1984), *Сабирни центар* (1989), *Подземље* (1995), *Била једном једна земља* (1996), *Професионалац* (2003), *Свети Георгије убија аждаху* (2009), *Није лоше бити човек* (2021).

Награде: Златна арена за најбољи југословенски филм (Фестивал југословенског филма, Пула, *Балкански шпијун*, 1984; *Сабирни центар*, 1989), Награда „Милош Црњански” (за књигу *Драме*, Задужбина „Милош Црњански“, Београд, 1983), Златна палма за најбољи сценарио (Филмски фестивал, Кан, 1995, *Подземље*), Награда међународног жирија критике за најбољи филм FIPRESCI (Филмски фестивал, Монреал, 2003, *Професионалац*), Награда „Иво Андрић” (за укупан животни допринос српској књижевности, 2017).

ЕКС ЛИБРИС

ЛУКА: Слабо се сећате, имали сте озбиљну повреду. Вратили сте се у ресторан и док сте наручивали вечеру замолили сте келнера да скине Титову слику са зида. Келнер вас је гледао, учинило му се да вас није добро чуо, па је упитао:

– Шта да скинем?

– Да скинеш ону слику док вечерам. Нећу да ми председне вечера.

– Коју слику да скинем? Друга Тита? Келнер је онда позвао остало особље. Договорили су се да те изведу у двориште и претуку на смрт. Пришла су ти четворица, и један је упитао: – Опростите, шта сте хтели да скинемо?

– Ону слику?

– Неће моћи, господине, слика је насликана на зиду.

– Добро, рекао си, ако не можете да скинете слику са зида, можете ли да скинете име са града? Да промени-те име града.

ЈА: То сам рекао?

ЛУКА: Да.

ЈА: И онда су ме тукли?

ЛУКА: Да.

ЈА: Много?

ЛУКА: Да. Убили би те да нисам показао службену легитимацију и рекао да вас хапсим, јер сам и ја чуо како сте вређали председника.

ЈА: Боже мили, тога се не сећам.

ЛУКА: Поново сам вас одвезао у болницу, где су вас задржали због потреса мозга и прелома вилице... Те ноћи сте изгубили очев сат. Испао вам је из малог џепа прслука док су вас тукли.

ЈА: То ме је после више болело него сви преломи. Не могу себи да опростим... И ви сте га, можда, нашли?

ЛУКА: Да... И сат и многе друге ствари.

Лука је пришао црном кофери, положио га на бок и нажљиво отворио. Узгледао сам гомили различитих ствари. Кофер је био дупке пун. Из тог силног света чудноватих предмета извадио је очев џепни сат. Нисам могао да верујем да га поново видим. Стајао сам повијен над кофером посматрајући сребрни ланчараи. Лука се осмехивао. А онда је притиснуо дугме на механизму за навијање; поклопац се трзнуо и отворио као шкољка. И зачула се једноставна, пријатна мелодија од три тона: дин-дон-дан, диндон-дан...

ЈА: Очев сат... Прочитао ми је посвету урезану на унутрашњој страни поклопца.

ЛУКА: „Мом сину Теји, Отац.“ Пружио ми је сат, држећи га за ланчић. Узео сам драгу, изгубљену успомену и покушао да прочитам посвету.

ЈА: Мом сину... Теји... Он ме никад није тако звао. Тако ме звала само мајка...

Окренуо сам главу према зиду. Плашио сам се да не види ако случајно обришем очи.

ЛУКА: Отац је посвету урезао перорезом у болници. Последње ноћи...

ЈА: Кад смо се после 20 година помирили.

ЛУКА: У вашој књизи *Мале градске приче* је и прича „Очев сат“. Испричали сте је у Клубу књижевника... Кад сте ушли у болесничку собу, видели сте оца како урезује посвету. Вратили сте се у ходник и сачекали. Порезао је прст, а перорез сакрио испод јастука...

ЈА: Смешна, крива слова...

У ДРУШТВУ СИГУРНЕ П(Р)АТЊЕ

Ново сценско тумачење драме *Професионалац* Душана Ковачевића подсетило нас је прво на њене изврсне вредности, на садржај чији значај најалост није изгубио на важности од када је написана и први пут одиграна, али и на начин његове обраде, препознатљиви, трагикомичан, ковачевићевски стил драмског писања, у овом случају нешто мање урнебесно комичан, због већег драмског продубљивања. Први пут изведена такође на сцени Звездара театра (1990), такође у режији Душана Ковачевића, ова драма је вредна јер болно истинито сецира проблеме надзора, праћења и контроле, у друштву сужених слобода, и у том детаљном сецирању доноси бројне отрежњујуће спознаје о механизмима владања, променама власти, али и о односу према њеним логичким представницима. Поред (трагичног) потврђивања нимало окрњених вредности текста, ново сценско тумачење *Професионалаца* је донело и изузетну игру глумаца, могућност препуштања њиховим вештинама у изво-

ђењу сложености односа између главних актера.

Игор Ђорђевић са лакоћом представља Теодора – Теју, писца и директора издавачке куће, некадашњег студента бунтовника, ватреног и нескривеног противника комунизма и Титове владавине, због чега је још у студентским данима добио верног пратиоца, Луку Лабана, полицајца, припадника службе Државне безбедности, који га је осамнаест година следио у стопу. Ненад Јездић гради лик Луке, Професионалаца, такође врло аутентично, наизглед је питом, до одређене границе, преко које испливава из њега ледена суровост, склоност ка насиљу, без много премишљања или моралних дилема, насиљу које је урођено, део његовог крвотока. Њихова игра је индивидуално врло прецизна и убедљива, заокружена у погледу стварања специфичних ликова, а такође је сугестивна и снажна и на пољу партнерства; њихов однос је жив, динамичан, пажљиво исплетен и продубљен. На сцени се веродостојно исписује успостављање тог необич-

ног, апсурдног пријатељства, уз (обавезне) чашице ракије које стижу једна другу. Тејино првобитно неповерење и уздржаност попуштају под вишеструким ударима истине, низом сазнања детаља из његове прошлости, мутне и неразјашењене због огромних количина попијеног алкохола, између осталог. Промене у ставу и понашању лика се одражавају и на плану костима, од формалне канцеларијске углађености, финог одела које га репрезентативно представља пословном окружењу, до приличне раздрљености, неуредно извучене кошуље, и тетурања са једном шубаром, пронађеном у Лукином коферу његових изгубљених ствари (костим Драгица Лаушевић). Сценографија је такође реалистички утврђена, представља Теодорову канцеларију, обележену портретима наших знаменитих писаца. Ана Франић игра заводљиву, мазну Теодорову секретарицу, љубавницу, а Душко Ашковић гради један типичан ковачевићевски лик лудака, који у једној сцени упада у канцелари-

ју претећи, незадовољан због односа издавача према његовом рукопису.

Режија Душана Ковачевића не доноси изненађења, у погледу одсуства жеље за развијањем богатства сценског језика, које је, наравно, увек добродошло, а нарочито у овом случају, новог сценског читања савременог класика.

Доживљај и вредновање једне представе је битно везано за контекст, односно референтни систем, текућу продукцију. У вези са тиме, треба поменути чињеницу да је овај *Професионалац* стигао у таласу београдских премијера нападних, грубих, популистичких комедија (*Народни посланик*, *Ода радости*, *Краљ Иби*). У поређењу са њима, што се неминовно намеће једном професионалном гледаоцу (критичару), Ковачевићева представа се вредносно издваја једним пошвеним и доследним глумачким радом и умећем, и вишеслојним, изазовним значењима чији сјај (трагично) не бледи. ■

Ана Тасић

(*Политика*, 10. март 2026)

ПРОФЕСИОНАЛАЦ У ЗЕМЉИ ЖУЧИ И МЕДА

(...) Темељно одређење које би се могло приписати коадима Душка Ковачевића, па тако и његовој црној комедији *Професионалац*, и некада и данас јесте осећање времена на Балкану као непрестаног ванредног стања. Судби-

на Ковачевићевих јунака темељно произлази из хировитих историјских догађаја у земљи или држави која никако да се опорави од ратова и смена власти, која је непрестано у грчу и у сталној борби између хаоса и жеље

да коначно почне мирно да живи. Зато су Ковачевићеве комади примарно црне комедије, а не рецимо нацифрани грађански водвиљи. Само преко те Ковачевићеве тужне политичке ироније стиже се до егзистенцијалне драме

и психолошког заплета, а не обратно. Живот обичних људи, њихове љубави, наде и страхови, код Ковачевића су често пупчаном врпцом везани за политички барометар вишег реда, којег у правилу ти јунаци уопште нису свесни.

„Пратио сам те и дању и ноћу, у кафанама, на јави и у сновима, и онда док си причао против власти, и онда када си лагао сам себе“, каже Лука Лабан писцу. Зато у Ковачевићевим комадима, па тако и у овој представи, нема ни победника ни губитника него су сви жртве политичких ветрова који дувају и витлају јунацима како хоће. Нема зато ни хепиенда, већ се у *Професионалацу*, након углавном излуђујућег животног ролеркостера, са сцене одлази у ожиљцима, али усправно, када се коначно схвати да смо у зброју идеала и илузија некако

увек били на губитку. „Дошао сам да раздужим живот“, каже полицајац Лука Лабан писцу Теји Крају.

Након Бате Стојковића и Богдана Диклића, какав је у ствари данашњи *Професионалац*, са Ненадом Јездичевићем и Игором Ђорђевићем, те Аном Франић, која игра секретарицу, и Душком Ашковићем, у улози, како пише, „једног сасвим нормалног лудака“? И у једном и у другом случају реч је о глумцима прве позоришне лиге, са којима и једна и друга верзија представљају изведбене врхунце овог комада. Разлика је само у времену: прошло је 35 година и

данашња верзија делује као старо добро вино, део једног наталоженог искуства које је некада деловало тако драматично, бурно и одсудно. Постоји и један парадокс када се данас гледа представа *Професионалац*. У односу на садашње време, које је технолошки и цивилизацијски крајње ледено и бездушност, то некадашње непрестано полицијско праћење „свог“ писца који спроводи оперативац Лука Лабан делује, окренуто на главу, некако људски, као разговор човека са човеком, са свом драмом тога разговора. Данас се налазимо под контро-

лом камера, сателита и дрона које не можемо да лоцирамо, нити знамо ко њима управља, нити ћемо се са тим управљачима икада срести. Данас ће нам без милости та технологија доћи главе, за разлику од Луке Лабана, који је, какав год био, ипак, онако уз ракијицу, писцу Теодору Крају неколико пута спасио живот.

Некако смо преживели 20. век, а како је данас? Што би рекао Влада Булатовић Виб: „Данас живим од сутра. Сутра ћу схватити да данас нисам живео.“■

Бојан Муњин
(НИН, 4. март 2026)

ИНТЕРВЈУ

Душан Ковачевић

Драмски писац, аутор драме и редитељ представе „Професионалац“

У ПОЛИТИЧКОМ РИНГУ ОД УМЕТНОСТИ НЕ ОСТАНЕ НИШТА

Разговарала Снежана Милетић

Мало је људи на овом свету поред чијих се имена, када се она испишу или изговоре, не мора додати баш ништа, јер њихова имена значе све. Стога – Душан Ковачевић. Највећи живи српски писац на ово Позорје долази као аутор драме „Професионалац“ и редитељ истоимене представе Звездара театра. На фестивалу се изводи чак три пута јер публика је – на невидљиво – потпуно „одлепила“, толико да се карте траже и преко везе – узалудно, карата нема. Поводом овог свог „Професионалца“ писац је говорио о околностима у којима живимо – које трају – које су га заправо и навеле да својевремено, пре скоро 40 година, напише тај комад...

Док сте радили представу, јесте ли имали утисак да се глумци боје живог писца?

Не, не, ми смо толики пријатељи, толико смо већ радили и сарађивали... Можда је и требало да се боје, али не боје се.

Да ли се ви бојите глумаца, нарочито тих добрих, јер они понекад умеју да поједу писца?

Не, у мом случају посредни је нешто друго... Ја сам у позориште ушао врло млад. На Играма сам први пут био још као студент, 1973. године, дакле давно, пре сто година, био сам тада трећа година, *Маратонци* су били моји рад на трећој години, а *Радован* на четвртој.

То што је „Професионалац“ актуелан и данас знамо шта говори о власти, а шта говори о нама – звали се ми грађани или народ?

У тој драми траје расправа са позиције власти, пензионисани полицајац објашњава структуру интелектуалца – прича ко је он, кога је пратио, шта је научио од њега и како су интелектуалци изгубили године и године у празним разговорима, седењима и причама. То је расправа двојице људи, или о двојици људи, који су изгубили живот, убеђени да раде неке велике ствари, а на крају, кад су дошли да један другоме положе рачуне, растали су се као пријатељи, с осећајем да су обојица велики губитници.

Фото: Ана Илић

Постоје ли интелектуалци данас и шта они раде?

Постоје, мада код нас, када кажете интелектуалац, па још додате и уметник, онда је то тотална катастрофа – до краја. Не бих могао да дефинишем шта је у правом смислу интелектуалац. Једна дефиниција можда би могла да буде да је то човек који добро мисли, или човек који, наравно, мора да има неко знање и образовање, човек који брине о другима.

Један такође позоришни човек, Божидар Мандић из „Породице бистрих потока“, каже да би интелектуалац данас требало да буде уочавалац – лепа реч...

Пратио сам његов рад, знам чиме се бави, то је стварно за поштовање и то је добра реч.

Природа многих наших сукоба, о којим пишете и ви, често није идеолошка, како се често мисли, већ метафизичка. Из ког домена долази сукоб који траје у нашем друштву?

Он је из неког другог домена... Био сам сведок '68. године, тог покушаја студентског протеста и бунта, и свега онога што се догађало. Имао сам тада среће да изгубим стипендију, јер сам у свему томе и учествовао. Две-три године живео сам од ваздуха и воде. Имам и велико искуство из деведесетих година, када сам се активно бавио политиком и мислим да човек који има вишак емоција, не треба да се бави политиком. Њоме може да се бави онај ко има мањак емпатије и разумевања за друге. Не може човек

с вишком емоција да истрпи и издржи ту тензију, јер ви улазите у другу категорију, у други свет. Уметност је уметност, а политика је ринг. Када ви из перформанса, односно уметности, балета нпр., уђете у ринг – надобијате се батина од људи којима је то професија. Зато многи интелектуалци – а ја се сећам деведесетих година – Боре Пекића, Драгослава Михајловића... Бора Пекић је нпр. у Раковици изгубио од Шешелја. То је један од најбољих примера и апсурда како интелектуалац може да прође на политичкој сцени, да не причам о Вуку Драшковићу који је добар писац, а шта је све прошао, на крају – остали су филмови који се праве по његовим књигама, а све оно што је радио мимо тога – прохујало је с вихором.

Одакле долази страх који се увукао у људе, је ли метафизички, или из користољубља, или је пак реалан? Да ли је унеколико бар разбијен?

Ово што су студенти урадили – на плану уметности је величанствено. Перформанс као узбуђење, као нова енергија, све то је сјајно, међутим, сад треба прећи у домен политике, и треба ући у ринг, а кад буду ушли у ринг, потпуно је друга прича. Ту од уметности не остане ништа.

Хоће ли у том тренутку људи који би већ требало да су раздужили живот, како каже ваш јунак, хоће ли га раздужити?

То је непознато питање, не само у овом тренутку... Ја

Фото: Ана Илић

сам се бавио политиком самом чињеницом да сам одрастао у фамилији која је била идеолошки подељена: мој отац и његов брат, и три брата још били су за пет опција и пет политичких убеђења, тако да сам растао у – нећу рећи сукобима, него у неким неспоразумима и расправама, и то ме је пратило цео живот. И моји комади – скоро сви су политички: да ли директно као *Балкански шпијун* или *Професионалац*, па и *Маратонци*, или су мало скрајнути, па је живот последица политике, као у *Урнебесној трагедији*. Ја пишем те 1972. године, а то је на Играма година велике расправе, напали су ме Ели Финци и Јосип Видмар због мрака у мојим комадима, питали су како сам с тако мрачним комадима могао да упишем академију. Укратко, моје искуство политике и наших жеља и реалности потпуно је несразмерно. Ви сад имате сјајан пример о народу. Знате ли за плашт богородице у Београду?

Да.

Знате да се у реду чека између шест и девет сати?
Читала сам.

Знате ли да је већ други пут померано враћање плашта у Хиландар?
Не.

Сад је речено да ће се у Хиландар вратити 5. јуна. Сто-тине и хиљаде људи тамо чекају од јутра до вечери...

Шта чекају, шта мислите да траже у тим редовима – неку наду?

Да, наду, неку наду. Спасење. Прича се да је лековита, да помаже. С једне стране, човек мора да има веру и наду и ако то не нађе у реалном свету, он онда тражи нека божанска провиђења. И то је један од добрих примера шта је народ. То и власт и опозиција треба да уоче и добро да размисле шта се десило.

Која опозиција?

Студентски покрет, ако је нешто урадио, показао је да је опозиција очигледно нестала, али студенти нису криви за то. Опозиција никад није могла да се договори и сложи, и то је била велика несрећа, сетите се само белих листића, тако је изгубљен Београд.

Ви сте део школовања провели у Новом Саду. Кад се каже школовање, то звучи као леп континуиран период који траје по неким нормалним узусима. Овде, недалеко до нас, део новосадских ђака не може у своју школу, расути су по граду, нетом пре „Професионалца” њихови професори држе часове на улици...
Причате о Змај Јовиној школи... Везан сам за Јовину гимназију, јер сам моју супругу чекао испред Јовине гимназије и знам добро ту зграду и школу. Причам о

шездесетим годинама када је била једна од најчувенијих и најозбиљнијих гимназија, уз Карловачку. Није могао свако да је упише и заврши, а те поделе унутар гимназије данас знам само из средстава информисања, што није довољно.

Прошлог 1. новембра, годину дана након трагедије на Железничкој станици, стајали смо поново код Потковице и слушали вашу песму „Цвета трешња у планини” којом је Нови Сад одао почаст људима који су изгинули у паду надстрешнице. Како вам се град чини данас?

Био сам овде сад скоро, на премијери *Балканског ипијуна*... Тешко је говорити... Много је лепше кад о граду причате из своје младости, а град се у међувремену променио и самом чињеницом да је, када

сам ја живео у њему, то био град од сто и нешто хиљада становника, да је улицом аутомобил пролазио на сваких пет минута. Данас је то град оптерећен колико и Београд, а некада се у Нови Сад долазило да се мало предахне. Тога више нема. И енергија је друкчија, и због те несрећне Железничке станице... То доноси другу врсту енергије, другу врсту конотације, и друштвене и политичке, тако да ћемо видети сада кад буду избори, биће јако занимљиво шта ће се догађати и колико ће битно све то што се до сада догађало утицати на људе.

Могу ли мртви одахнути, одморити се ако их живи не извидају правдом коју ће истерати за њих?

То је већ теолошко питање...

ОКРУГЛИ СТО ПРОФЕСИОНАЛАЦ СИСТЕМ И ПОЈЕДИНАЦ

Округлом столу о представи *Професионалац* по тексту и у режији **Душана Ковачевића** (Звездара театар у Београду) присуствовали су **Душан Ковачевић, Ана Франић, Игор Ђорђевић и Ненад Јездић**. Округли сто водила је **Дивна Стојанов**.

Разговор о представи започео је подсећањем на културну претходну исцеленацију овог комада, уз отварање питања шта се у нашем друштвеном контексту у међувремену променило.

Аутор и редитељ **Душан Ковачевић** нагласио је да се политичка ситуација суштински није много изменила од краја осамдесетих година, када је комад писан. Он је отворио питање шта уопште значи бити интелектуалац у савременом контексту. Да ли је то ствар формалног образовања или пак осећаја емпатије према друштву, закључивши да је на крају дана најбитније какав је ко чо-

век. Подсетио је да у драми гледамо два лика која су потрошила сопствене животе радећи „озбиљне ствари”, што у њиховим световима функционише као унутрашња логика. Указао је на универзалност овог текста, који је до сада извођен широм света. Према његовим речима, у политичком

контексту дешава се константна злоупотреба идеала и великих речи зарад огољених интереса.

На констатацију **Дивне Стојанов** да представа користи интегрални текст, али и да истовремено чува сећање кроз дописивање позоришних анегдота о великанима нашег глумишта (попут

Зорана Радмиловића и Љубише Баје Бачића), **Ковачевић** је одговорио да му је било изузетно важно да направи специфичан омаж тим уметницима, подсетивши да позориште увек „потказује живот”.

У наставку разговора, фокус је пребачен на мотив пропуштених при-

Фото: Срђан Дороски

Фото: Ана Илић

лика и архетипски однос оца и сина, заједно са неизбежним ривалитетом који тај конструкт носи. **Ковачевић** је подвукао да *Професионалац* у својој суштини није примарно политички комад, већ драма о два човека који на крају пута раскусуравају своје животе. Глумац **Игор Ђорђевић** осврнуо се на питање да ли је живот Теје Краја заправо у потпуности изрежиран од стране полиције.

Он је нагласио да је Теју желео да представи као дубоко пораженог човека чији су идеали и све у шта је веровао нестали, појачавајући његов лични слом чињеницом да је то човек без изграђеног односа са мајком и оцем. Према његовим речима, оба главна лика су уништила своје животе, један градећи, а други рушећи систем, док се он сам самоодржавао.

Дивна Стојанов је изнела тезу да се Луки Лабану може учитати функција Тејиног сопственог ега са којим он на сцени игра комплексну игру, са чиме се Ђорђевић у потпуно-

сти сложио, потврђујући архетипску димензију тог сукоба.

Глумац **Ненад Јездић** је анализирао структуру лика Луке Лабана, наводећи да га је градио из три специфична сегмента: професионалног, емотивног и полицијског. Иако Лабан и Теја воде потпуно различите животе, Јездић наглашава да након овог сценског сусрета ништа више не остаје исто, те да Лука на један специфичан начин емотивно

„посини” Теју. Он је истакао да су током процеса проба намерно инсистирали на дугим паузама и тишинама, додајући да је дугогодишње праћење и ухођење Теје неминовно утицало на самог Лабана, који и сам поседује огроман, неискоришћен академски потенцијал.

Говорећи о улози Марте, глумица **Ана Франић** истакла је да је за сваки женски лик кључно да покаже како нада и даље постоји. Из визуре двојице мушкараца обузетих

„великим темама”, Марта је често перципирана као досада и сметња, али она заправо представља Тејину последњу шансу да се оствари као човек.

Лука Кеџман је честитао писцу и ансамблу, изразивши захвалност што публика након четрдесет година поново има прилику да гледа *Професионалца*. Избегавајући поређење две епохе и глумачке поставке, фокусирао се на ново читање текста које је у потпуности уозбиљило трагички слој драме који је својевремено био потиснут специфичном, разиграном комиком коју је доносио Данило Бата Стојковић. Иако данас физички има мање фигура попут Луке Лабана, Кеџман примећује да је слобода и даље угушена, само новим, софистициранијим методама праћења. У овој поставци се јасније него икад види да је Теја Крај потрошио живот на писање свега две књиге, док је остатак времена потрошио у кафани, остављајући публику пред болним сазнањем о томе шта је све могао да буде, а није.

Фото: Ана Илић

Закључио је да у данашњем времену мало ко заиста води сопствени живот, те да сценографија са портретима на зиду и помињање глумачких великана функционише као коначни поздрав једном времену за које је питање да ли ће се икада поновити. На његову тезу да „не постоји лош систем, већ само лоши људи који га спроводе”, **Ковачевић** се надовезао анегдотом о својој причи *Споменик*, која говори о вајару чији се уметнички рад завршио Голим отоком.

На самом крају, **Слободан Милић** је упутио честитке ансамблу, примећујући да ова прича, иако дубоко локализована у нашем специфичном контек-

Фото: Ана Илић

сту, у себи носи снажан идеалистички приступ. Он је отворио питање да ли би један истински

хуманистички приступ и повратак човеку могао бити прави одговор на друштвене проблеме,

на супрот превеликим и често изневереним очекивањима.

Владимир Бељић

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

Професионалац: ШТА НАМ ЈЕ ТОЛИКО ПОЗНАТО У „ПРОФЕСИОНАЛЦУ”?

Професионалац је, делује, комад чија тематика никад неће престати да буде један од основних проблема нашег друштва. У том смислу, вечерашње играње *Професионалца* у режији Душана Ковачевића, природно је остварило комуникацију са публиком остављајући утисак да је ушетала у свет добро познатих мотива свакодневице, чија константност у нашим животима изазива носталгичан осећај који каже „Е, сад смо код куће.“ Реализам је продубљен једноставном сценографијом и костимом, аутентичном и убедљивом изведбом глумаца и одуством потенцирања на сценском језику који је сведен на минимум. Ипак, у том препознавању и ушушканости, нисам сигурна да ли се неко запитао – зашто је то стално тако? У поновном подсећању на актуелне мотиве црне комедије написане пре више од тридесет година, делује као да имамо толико саосећања за актере, да представа изазива поистовећивање, али не нужно и катарзу, па је тако црни елемент комедије помало избледео и изгубио на својој упечатљивости. Аутентичне и глумачке изведбе,

пре свега Игора Ђорђевића који је тумачио лик књижевног издавача Теодора Теје Краја, и Ненада Јездића у улози професионалца Луке Лабана, биле су изразито верне ликовима у драми. У истом маниру изведба Ане Франић у улози секретарице Марте доносила је неопходан комички одушак и динамику. Ипак, у израженој уиграности, и могуће је ослањању на препознатљивост дешавања драме, у некој мери изгубио се почетни моменат зачудности и анимозитета између два главна лика (Теје и Луке) који би требало да нас заинтригира питањем „Ко је овај човек и шта ради у мојој канцеларији“ да би се динамика између њих постепено мењала и оставила јачи емотивни утисак, што дубље откривамо њихову повезаност.

Фото: Срђан Дорошки

Радња самог комада, која би уз одсуство два споредна лика могла да буде дуо драма, ставља велики задатак на два главна актера да држе пажњу и изнесу целу причу, што су несумњиво успешно урадили, али се не може пренебрегнути осећај прераног пријатељства и разумевања између Теје и Луке, у коме као да је фалило оштрине како у односу једног лика према другом, тако и у односу лика према себи самом, карактеристичним за ликове Душана Ковачевића. Главни мотив драме свакако јесте помирење сударених генерација, вечито растројених и посвађаних идеологијама, у којој ликови уче да опросте једни другима, али и себи, и да кроз ревизију својих живота изгубе мешавину беса и кајања које их прогони, али делује као да до овог помирења дође превише брзо, па смо тако остављени да уживамо у емотивним открићима

до којих ликови долазе, и савршено их разумемо, али у одсуству припреме за то бледи акценат на главном питању – шта је то овим ликовима толико тешко себи да опросте? Могло би се у другу руку рећи да овај однос кореспондира са тренутним друштвеним осећањем. Иако је заоштреност идеолошког сукоба једнако жив као што је био и у време настајања драме, делује да смо се у неком моменту навикли на сукоб, у тој мери да смо, баш као што је и утисак у овом извођењу *Професионалца*, превише добро познати и сами себи и као што разумемо и оне са друге стране идеолошког спектра. А, да ли је то добро или лоше је остављено на размишљање.

Емилија Узелац
студенткиња 3. године драматургије
Академија уметности у Новом Саду

ЈУЧЕ НА ПОЗОРЈУ

ДАНИ КЊИГЕ (II) ЈОАКИМОВИ ПОТОМЦИ – БРАНКА ПЕТРИЋ И АНДРАШ УРБАН И „ТЕАТРОН“

На другом сусрету Дана књиге промовисане су две монографије посвећене глумачком опусу Бранке Петрић „Сидро и песак“ (уредница Тања Нежић) и редитељској поетици Андраша Урбана „На путевима слободе“ (уредница Ана Тасић).

Ова значајна издања Књажевско-српског театра Крагујевац објављена су у едицији „Јоакимови потомци“, као саставни део награде Статуета „Јоаким Вујић“, коју ово позориште додељује сваке године за изузетан допринос

развоју позоришне уметности у Србији. До сада је, по речима Воја Лучића, објављено једанаест издања у којима је исписана историја српског позоришта с краја 20. и почетка 21. века

– Заједничка нит свега онога што смо објавили у монографији посвећеној Бранки Петрић су снага и ведрина, то је обележје, тиме је ходила кроз свој буран живот. Нама је Бранка драгоцен јер припада генерацији која зна шта је посвећеност општем добру, коме ћемо се, чврсто

сам уверена дубоко враћати – рекла је Тања Нежић.

На питање модератора Анддреја Чањија шта би могла да издвоји из богатог садржаја монографије, госпођа Петрић је одговорила:

– Да није награде Јоаким Вујић, да ја нисам његов потомак, не би било ни ове књиге. Ја ништа не могу да издвојим, кроз све то сам пролазила данима и ноћима, велики је рад уложен у ову књигу, која је цела моја у смисли љубави коју осећам према сваком њеном сегменту.

Фото: Срђан Дорошки

Фото: Ана Илић

Легендарна глумица говорила је о љубави према Новом Саду и Стеријином позорју, сећала се својих успешних наступа, двадесет једне праизведбе, Стеријиних награда, жирирања, беседе на отварању фестивала... О глуми, илузији и истини рекла је:

– Илузија и истина нигде нису тако блиске као у глумачком занату, свако ко ту блискост има и осећа у себи велики је глумац, ја то препознајем данас у многим младим глумцима. Уз моменат долажења до себе, то је најважније. Андраш Урбан говорио је о стилским (не)различитостима у свом редитељском рукопису:

– Има представа које се разврставају по стилу и жанру, али за мене је то иста прича. Ја разумем различитост, али

у деконструкцију.

Уследиле су дивне речи Бранке Петрић упућене редитељу, на које јој је Андраш Урбан узвратио нежним џентлменским гестом, рукољубом:

– Јако ми је жао што никада нисам играла у некој вашој представи. Ви умете да извучете из глумца фантастичну енергију, а то је оно што глумцу треба и што глумац тражи од редитеља.

На питање Чањија о његовом раду са глумцима и „домашњим задацима“, својеврсним вежбама, које им задаје док раде представу, Урбан је одговорио:

– Ја верујем у чврсту руку редитеља. Реч је о мом интерном раду са глумцима. Уверен сам да у пристојном те-

атру сви знају своје место, те је врло глупо да редитељ ствара сопствени ауторитет тако што ће тражити од глумца да му се преда. Све је ствар консензуса. Да, ја дајем вежбе, задам тему и онда дуго разговарамо, то је интерактивна комуникација. Технички, некада бива и да врло лош задатак, не тако добра вежба, добро покрене ствар...

Говорећи о специфичностима глуме на мађарском језику у Новосадском позоришту /Ujvideki Színház и о разликама у односу на колеге који глуме и говоре на српском језику Урбан је истакао да сматра

Фото: Ана Илић

Фото: Ана Илић

да је разлика у доживљају колективитета – чланови тог театра већ дуго наступају као ансамбл, те да су глумци јако радни и дисциплиновани. Нема ценкања у односу према послу, као што то бива понекад у другим глумачким колективима, на пример хоће ли бити сто проба, ако треба и седам сати, и сат пре представе.

– Они су као хор. Прво рашчисте са собом и онда у хору дају свој максимум и притом немају проблем „нестанка у маси“. У психолошкој равни су другачији, другачије су школовани, много се више инсистира на колективитету, предани су позоришној представи до задњег шрафа. Можда ту има и нека доза мањинске фрустрације и доказивања да могу боље и најбоље, и сличних будалаштина, али то не умањује преданост послу. Јако је битно да глумци прихвате прекорачење својих комфорних зона, да стално истражују границе сопственог комфора – закључио је Урбан.

Из публике се јавио Милош Латинковић који је говорио уопштено о монографијама као о „дивном омажу

Фото: Срђан Дорошки

уметницима, који више не припадају само њима, већ свету и будућим временима. Остаје трајно забележено оно што су остварили у тој уметности пролазности. Јер, ако нема писаног штива, трага камере и фотографије, сећања су једино што нам остаје, а она се често не подударају са стварношћу. Овако добро и лепо морају да изгледају књиге о уметности и уметницима“.

Директор регионалног позоришта Нови Пазар, Сеадетин Мујезиновић, рекао је да је уверен да су монографије прави и важан начин сећања, као и да већ дуго на Стеријином

позорју очекује представу Новосадског позоришта на мађарском језику, јер је тај ансамбл заиста другачији и изванредан. Рад Урбана оценио је речима: „Кад узмете Урбана да ради представу, процес је неизванредан, али резултат је изванредан јер знате да ће представа бити добра“.

У наставку сесије Дани књиге чланови редакције „Театрона“ – секретар редакције Мирослав Антић и члан редакције Марко Мисирача изложили су концепт последња два двоброја 209/ 210 и 211/212 овог научно-уметничког часописа посвећеног позоришту.

Антић је изнео кратак историјат „Театрона“, подсетивши да је часопис 1974. покренуо Петар Волк, тадашњи директор Музеја, који је био и главни и одговорни уредник, уз чланове редакције, кустосе Сенишу Јанића и Олгу Милановић. Часопис је основан са циљем да се отвори простор за објављивање студија у области историје и теорије драме и позоришта, али и да се направи спона са савременим позоришним стваралаштвом.

Најзначајније промене током година излагања су тематски бројеви, као они посвећени добитницима Добричиног прстена. Антић је посебно истакао тематске бројеве: о 50 година Стеријиног позорја и о броју посвећеном 200-годишњици рођења и 150 година од смрти Јована Стерије Поповића, што су били заједнички бројеви „Театрона“ и „Сцене“.

Мирко Мисирача је нагласио важност представљања нових позоришних издања у Србији и региону. Он је изнео да „Театрон“ тежи објављивању научних радова, те жели да буде истраживачко гласило, да привуче што више текстова који се баве анализом извођења.

Бранислава Опрановић

ПРВИ (ЗАБОРАВЉЕНИ) ТЕКСТОВИ АУТОРКИ: ВЕСНА ЈАНКОВИЋ И ЛЕПОСАВА ИСАКОВИЋ МИЛАНИН

Пише Мина Милошевић

Већ у својим првим данима, Стеријино позорје је поставило себи циљ: подстицање и развој домаћег драмског стваралаштва. Душан Попов, генерални секретар Стеријиног позорја за билтен Позорја 1968. написао је текст под називом „Савремена домаћа драма није више пасторче“ у ком каже: „Ако је Стеријино позорје посејало семе идеје о развијању, стимулацији и унапређењу домаћег драмског стваралаштва, онда би овогодишњи извештај са овог поља могао да гласи: жетва је изузетно богата! Док је ранији однос оригиналних драма према драматизацијама био два према један, сада је чак осам према један.

Домаћа савремена драма није више пасторче, које чами безнадежно и изгубљено по фиокама драматурга и редитеља. Раније су писци, најчешће узалудно тражили позоришта, сад све више позоришта траже писце, везују их за себе, стимулишу и пружају шансу да се на сцени искажу.“

За ову мисију Позорја није се борио само фестивал, већ и часопис „Сцена“, часопис Стеријиног позорја, који је редовно излазио више пута годишње и у коме су се, поред критичких и теоријских текстова о позоришту, објављивале и нове драме домаћих аутора, а у неким годинама и страних.

У архиви Стеријиног позорја похрањени су сви бројеви часописа Сцена и све драме икада у њему објављене. Део тих часописа дигитализован је и налази се на сајту Позорја, али старији бројеви постоје само у физичком примерку. Они представљају благо домаће, не само српске, већ југословенске драматургије. Ту су и познате драме које су ушле у курикулуме историје јужнословенског позоришта, али и оне за које ни ја, ни многе моје колеге никад нисмо чули – заборављене драме.

Чули смо за Милицу Новковић и „Камен за под главу“, награђивану на Позорју. Али да ли се ико сећа Лепосаве Исаковић Миланин или Весне Јанковић? У питању су две домаће ауторке, прве које су објавиле своје драме у часопису „Сцена“, једна 1972, а друга 1974. године, четири односно две године пре Милице Новковић. У „Сцени“ свако може ископати понешто што ће му бити занимљиво и учинити му се као траг себе у прошлости. Иако волим многе југословенске (мушке) драмске писце које смо читали, нисам могла а да се не заинтересујем за две жене које су нешто писале раних седамдесетих док

се Југославија и даље масовно описмењавала, посебно женско становништво, за које многи нису слутили да ће имати прилике да пише своју причу.

Лепосава Исаковић Миланин објавила је драму „Напрежем се, ал' шта вреди“ (1972). Ова драма смештена је на „југословенском броду-изложби, укотвљеном у луци, негде у Немачкој“. На њега су се укрцали Југословени који се враћају у Југославију. Драма пружа увид у свет радника и сељака, радница и сељанки који расправљају о питању абортуса, о мушко-женским односима и сексу из једног старијег времена. Ране седамдесете су у Америци и Европи представљале период сексуалне револуције која се дешавала кроз моду и музику, и ти трендови нашли су свој пут и у Југославији. У овој драми осећа се узбудљива генерацијска тензија између жена са марамама преко главе и нове младалачке енергије њихових ћерки, младих девојки, које не знају како да се одбране од момака који их убеђују да имају секс.

У овој драми нема велике доминације појединачних ликова, већ их је толико много, да они представљају један социјалистички колектив гласова. Ова драма до дан-данас није изведена. Једино где се за њу могло чути је у новинама Курир, које су о Лепосави Исаковић Миланин извештавале јер је била супруга познатог писца и мајка наше савремене глумице, и како јој име каже и како каже Курир – јако лепа. Њене списатељске способности заборављене су и закопане, иако је отворила један нови свет женских и мушких хорова налик на Аристофанову „Лизистрату“. Било би јако занимљиво извући из пепела ову драму и оживети је на сцени, као један мали вид историјске правде и историјске посласнице.

Ево једног одломка из ње, са места где ликови воде своју народску филозофску дебату, чега има доста у драми:

„ЖИВКО: Кад човек чита историју, онда види – ко је год желео добро учинити, тај је страдао. Измислио, па да би усавршио, али не, одмах га прогањају. Свашта.

ДАСА: Историја се штимује, где живиш ти. (...)

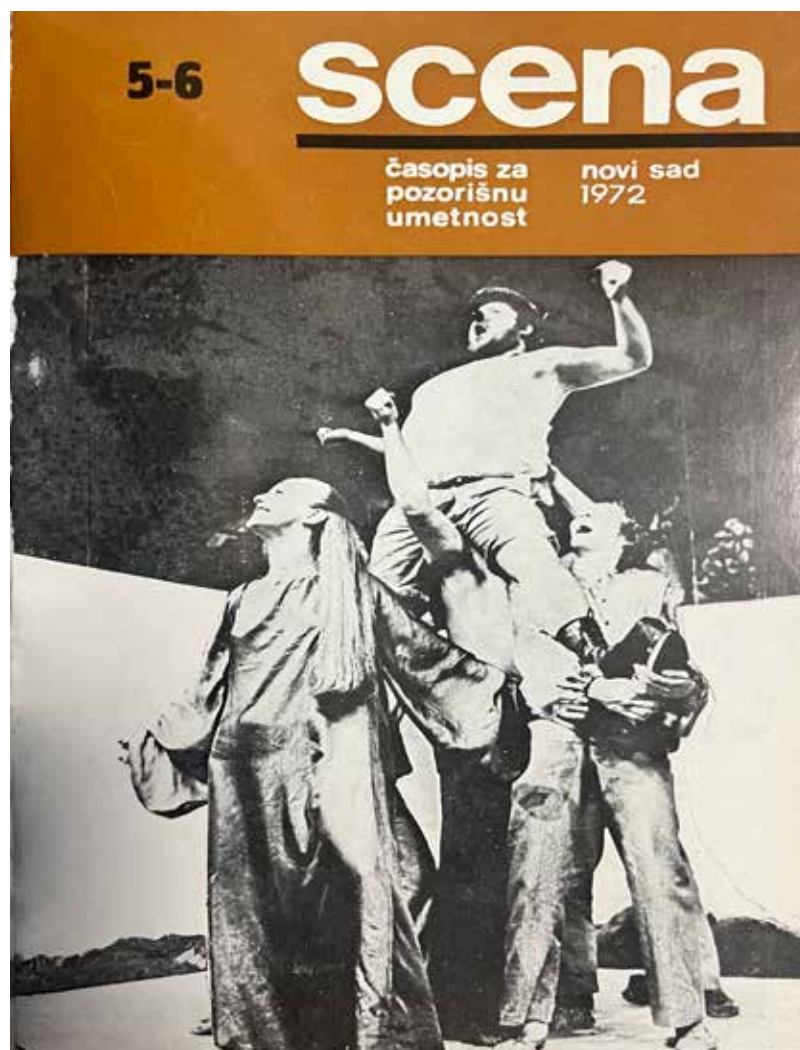
ЗАВРНУТИ: Историја води свој лични живот.“

„Мравињак“ (1974) Весне Јанковић данас се изводи у позоришту КПГТ, а пре тога премијерно је изведен у НП Босанске крајине у Бањој Луци (1974), а исте г. и у ЈДП у Београду у режији Б. Плеше. „Мравињак“ су приказала и позоришта у Титовом Ужицу (1976) и Прилепу (1977)¹. Ово је један јако занимљив урбани реалистични комад о две сестре у двадесетим годинама, заљубљеним у истог момка, који једну вара са другом. Оне и даље живе са својим родитељима, а ту је и комшиница у педесетим која живи живот пуним плућима и стално говори о својим сексуалним авантурама.

¹ <https://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=5052>

„Ако само мало померимо смисао познате уводне реченице Толстојевог романа, добићемо најкраћи могући садржај ове драме: „Све грађанске породице, споља, личе једна на другу, свака је, изнутра, несрећна на свој начин“. И у породици коју нашој пажњи нуди Весна Јанковић, у свом „Мравињаку“, све је да не може бити боље. И мати се стара о свом мужу и породу, и отац чита своје послеподневне новине, и две кћерке одрастају лепе и однеговане, и вереник је ту, млад и успешан. Чак и стара хаузмајсторка је каква ваља да буде, брбљива и радознала и још мало „ориђинал“. Али драма не би била писана, или би била другачије написана, да у овој свакодневици грађанског спокојства не дрема склупчана, тек што се није пробудила, змија домаћег раздора и несреће...“ (Борислав Михајловић Михиз, 1976)

У драми „Мравињак“ изражена је тема женске зависти и љубоморе, мушка и женска сексуалност, али се у овој драми пре свега срећемо са једном новом југословенском драмском хероинном, или боље рећи, антихероинном, Аном, старијом сестром, која је врло еманципована, образована, самостална (ако изузмемо чињеницу да живи са родитељима, упркос томе што има посао), чак агресивна, а уме и да опсује, подсећајући својим мушкобањастим ставом на Алку из драме своје талентоване вршњакиње Деане Лесковар „Три чекића, о српу да и не говоримо“, која ће настати нешто касније. Она је љубоморна на своју млађу сестру Ољу, која је званична девојка њеног љубавника Драгана. Ана и Алка представљају можда први пример тропа „нисам као друге девојке“ (not like other girls) у домаћој драми, који ће се наставити и у драматургији Милене Марковић и Биљане Србљановић, као и у раним драмама Маје Пелевић. Овај појам у поп-култури данас се користи да означи јунакиње које покушавају да опонашају мушкарце у говору, понашању, погледима на свет, да им буду једнаке, у жељи да добију њихову љубав, међутим, са собом често носе трагедију

немогућности остварења такве једнакости упркос жртви коју подносе за потискивање сопствених „женских“ особина, односно, најчешће, својих осећања.

Након проналажења својих нових саговорница у овим двома ауторкама из седамдесетих, позивам сваког од нас да нађе неку драму за коју никад није чуо или коју су сви заборавили и да јој да нови живот, ако ништа друго, онда једним страственим и маштовитим читањем.

СУТРА НА ПОЗОРЈУ

СУБОТА, 30. мај 2026.

12.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Јован Ђорђевић“

СЦЕНА, МАСКА, КОСТИМ, ЛУТКА

Отварање изложбе, уручење награда

Организатор: Центар за ликовно образовање деце и омладине Војводине

12.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

ТРИБИНА ПОВОДОМ 70 ГОДИНА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА:

ПОЗОРЈЕ ИЗ ВИЗУРЕ СЕЛЕКТОРА ФЕСТИВАЛА

12.00 часова / СНП Камерна сцена

ПОЗОРЈЕ МЛАДИХ

Јавно читање радова студената драматургије

19.00 часова / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“ (Публика је на сцени)

ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА

ЗАШТО СЕ СМЕЈЕ?

Ауторски пројекат Ђорђа Нешовића

Народно позориште Сомбор

21.00 час / Новосадско позориште / Újvidéki Színház

ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА / реприза

ПРОФЕСИОНАЛАЦ

Текст и режија: Душан Ковачевић

Звездара театар Београд

**ЗА ДИГИТАЛНИ ПРИСТУП
БИЛТЕНУ КОРИСТИТЕ**

